

Daniel Karczewski
 Uniwersytet w Białymstoku

INTENSYWNY PROGRAM KSZTAŁCENIA METODYCZNEGO W IRANIE

„Wszyscy musimy powstać: niepiśmienni aby się uczyć, a piśmienne siostry i piśmienni bracia, aby nauczać. Edukacja dla każdego jest jedną z podstawowych potrzeb każdego narodu”

Ajatollah Sayyid Ruhollah Musavi Chomeini¹

Niniejsza praca jest wynikiem moich trzech wyjazdów do Teheranu w lutym 2006 oraz na przełomie lipca i sierpnia w latach 2006 i 2007. Poza prowadzeniem intensywnego kursu metodycznego dla przyszłych nauczycieli miałem okazję współpracować z nauczycielami już pracującymi w szkole językowej proponując im różnego rodzaju warsztaty. Właścicielką szkoły jest Aneseh Ansari, która ukończyła studia w Anglii a jej praca magisterska poświęcona była opracowaniu intensywnego programu kształcenia metodycznego. W początkowych latach istnienia szkoły adepci oświaty byli przygotowywani do zawodu w ciągu dwóch sesji praktycznych: jednej poświęconej nauczaniu słownictwa a drugiej – gramatyki. Przyszli nauczyciele mieli również za zadanie obserwować swoich mentorów w klasie ale bez konieczności samodzielnego uczenia. Nauczyciele posługiwali się metodą gramatyczno-tłumaczeniową i byli wyposażeni w skrypt ze szczegółowymi notatkami dotyczącymi przebiegu danej lekcji. Pomysł właścicielki szkoły, żeby kurs rozbudować o dodatkowe sesje praktyczne i praktyki pedagogiczne oraz przeszkolić część nauczycieli, spotkał się z cichym protestem. Podczas trzech wizyt w Iranie miałem okazję zaobserwować jak następuje owa swoista transformacja z metody gramatyczno-translacyjnej do podejścia komunikacyjnego.

Pierwsza część artykułu poświęcona będzie ogólnym informacjom dotyczącym Iranu a następnie omówię współczesny system oświaty starając się porównać systemy edukacyjne w Polsce i w Iranie. W kolejnej części artykułu odniosę się

¹ http://www2.unesco.org/wef/countryreports/iran/rapport_1.html.

do kształcenia nauczycieli w Iranie oraz przedstawię szkołę językową „Simin”. Zakończę artykuł ogólnymi refleksjami dotyczącymi nauczania w szkole językowej w Teheranie.

Iran – informacje ogólne

Iran czyli Islamska Republika Iranu (do roku 1935 Persja) jest najbardziej zaludnionym państwem Bliskiego Wschodu z jedną z najmłodszych populacji na świecie. Według raportu UNESCO² około 40% ludności jest poniżej 14 roku życia podczas gdy ponad połowa znajduje się w przedziale wiekowym od 15 do 64 lat. Językiem urzędowym jest perski, którym posługuje się 58% mieszkańców; pozostałe języki to np.: turecki, kurdyjski czy arabski. Obecny ustrój polityczny jest następstwem rewolucji z 1979 i łączy w sobie elementy demokracji i dyktatury religijnej. Iran ma parlament i urząd prezydenta wybieranego w powszechnych wyborach, funkcjonuje system referendum oraz uznawana jest zasada trójpodziału władzy. Nad wszystkim sprawują kontrolę autorytety religijne, reprezentowane przez osobę teologa szyickiego (głowa państwa) oraz Radę Nadzorującą, której zadaniem jest badanie zgodności prawa z zasadami islamu.

Do połowy XIX wieku edukacja w Iranie była związana z instytucjami religijnymi. Duchowieństwo było odpowiedzialne za kształcenie, którym byli objęci jedynie synowie politycznych i ekonomicznych elit kraju. Wiek XIX i początek XX to czas wypierania szkół religijnych przez instytucje świeckie. Z potrzeby kształcenia na kierunkach takich jak inżynieria, mechanika czy fizyka powstała pierwsza szkoła wyższa, dzisiaj będąca częścią Uniwersytetu Teherańskiego³. Instytucja ta ufundowana przez Szacha Rezę Pahlawiego jest najstarszym uniwersytetem w Iranie. Do roku 1975 funkcjonowało dziesięć uniwersytetów. Po rewolucji 1979 roku zaczęły odzyskiwać swą pozycję szkoły religijne.

Współczesny system oświaty w Iranie

W myśl konstytucji obowiązek szkolny w Iranie obejmuje wszystkie dzieci od szóstego roku życia⁴. Nauka na każdym poziomie edukacji jest bezpłatna (wyjątek stanowią szkoły prywatne – głównie uniwersytety). System szkolnictwa jest 3-stopniowy: 5-letnia nauka w szkole podstawowej, 7-letnia 2-stopniowa szkoła średnia oraz szkoły wyższe. Edukacja w szkole podstawowej kończy się państwowym egza-

² http://http://www2.unesco.org/wef/countryreports/iran/rapport_1.html

³ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Iran>.

⁴ <http://www.britishcouncil.org/iran-discover-iran-education-report.doc>.

minem, po którym dzieci przechodzą do kolejnego etapu. Edukacja gimnazjalna obejmuje młodzież w wieku 11-13 lat. Trwa 3 lata i podobnie jak szkoła podstawowa kończy się egzaminem, jednak nie państwowym, a regionalnym. Uczniowie od lat 12 wzwyż uczą się obowiązkowo języka angielskiego. Edukacja ponadgimnazjalna obejmuje uczniów w wieku 14-17 lat, oraz dzieli się na dwa rodzaje: teoretyczną, zwaną również akademicką, oraz techniczno-zawodową. Edukacja teoretyczna jest zbliżona do programu kształcenia w polskich liceach. Naucza się tam np. literatury, kultury, ekonomii, matematyki czy fizyki. Po każdym roku nauki uczniowie przystępują do egzaminu państwowego, by po trzech latach uzyskać dyplom ukończenia szkoły średniej. Absolwenci szkoły średniej, zanim dostaną się na studia, muszą uczestniczyć przez rok w zajęciach przeduniwersyteckich. Po roku otrzymują oni *Certyfikat Przeduniwersytecki* i mogą przystąpić do państwowego egzaminu zwanego „Konkur”. Aby dostać się na prywatną uczelnię, trzeba przystąpić do oddzielnego egzaminu. W zależności od uzyskanych ocen, kandydaci mogą starać się o przyjęcie na wybraną uczelnię. Jedynie 30% chętnych rozpoczyna studia w państwowych szkołach wyższych⁵, dlatego też liczba prywatnych uczelni wciąż się zwiększa. W Iranie studiować można na 52 uniwersytetach państwowych oraz w 28 akademiach medycznych⁶. Proporcja ilości kobiet w stosunku do ilości mężczyzn na uniwersytetach jest zrównoważona. Z danych nieoficjalnych wynika jednak, iż w roku akademickim 2001/2002 rzeczywista liczba kobiet przewyższyła liczbę mężczyzn.

Oprócz uniwersytetów państwowych działa tam 25 placówek prywatnych⁷, w tym Islamski Uniwersytet *Azad* będący instytucją samofinansującą się i posiadającą filie na terenie całego kraju. Na prywatnych uczelniach studiuje około 52% wszystkich studentów⁸. Osoby studiujące na państwowych uczelniach zobowiązane są do odpracowania bezpłatnej edukacji na rzecz rządu. Okres, który należy odpracować, jest ściśle związany z ilością lat spędzonych na uczelni. Drugą opcją odpracowania jest spłata długu i wynosi ona zwykle kilkaset dolarów.

Rok akademicki trwa, podobnie jak w Polsce, 10 miesięcy od września do czerwca. Co różni ten system od polskiego to podział na trzy, a nie dwa semestry: I – wrzesień-grudzień, II – styczeń-marzec, III – kwiecień-czerwiec. Po czterech latach nauki studenci otrzymują tytuł licencjata. Po kolejnych dwóch latach można starać się o tytuł magistra. Doktoranci mogą otrzymać stopień doktora po minimum 3 latach, a maksimum 6. Najbardziej popularnymi kierunkami studiów są nauki humanistyczne oraz inżynieria. Najmniej - sztuka. Znacząca liczba, bo 23 tysiące studentów, pobiera naukę w szkołach teologicznych. W Polsce, wg danych z „Rzeczpospolitej” z 2005 roku, najbardziej obleganymi kierunkami były pedago-

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

gika, prawo i ekonomia. Odwrotnie niż w Polsce, w Iranie szczególnie potrzebni są nauczyciele nauczania początkowego, gdyż Iran, wg danych z 1994 roku, boryka się prawie z 28% poziomem analfabetyzmu. W Polsce ten poziom wynosi 0,02%. Dokonując porównania obu systemów można odnaleźć sporo podobieństw, gdyż ich szkielet jest w gruncie rzeczy bardzo podobny. Różnice pojawiają się w długości poszczególnych etapów kształcenia, np. studia wyższe w Iranie trwają dłużej niż w Polsce, bo lat sześć, plus dodatkowy rok przeduniwersytecki. Natomiast obowiązkowa edukacja trwa krócej niż w Polsce, bo tylko 5 lat.

Kształcenie nauczycieli

Braki kadrowe na wsi przyczyniły się do utworzenia szeregu instytucji kształcących nauczycieli pod auspicjami Ministerstwa Edukacji. Po zakończeniu etapu gimnazjalnego osoby chętne mogą kształcić się przez 4 lata w specjalnie do tego stworzonych instytucjach, gdzie zdobywają uprawnienia do nauczania w wiejskich szkołach podstawowych. Po ukończeniu szkoły średniej osoby zainteresowane uczeniem biorą udział w dwuletnim kursie pedagogicznym i uzyskują prawo do nauczania zarówno w szkole podstawowej w mieście jak i na wsi. Osoby legitymujące się zdaną maturą kształcą się przez dwa lata w centrach edukacji nauczycieli i uzyskują prawo do nauczania w gimnazjach. W szkole średniej mogą pracować osoby z tytułem licencjata, które odbyły roczny kurs pedagogiczny albo absolwenci szkół średnich z ukończonym 4-letnim kursem pedagogicznym. Studenci po ukończeniu takiego kursu zdobywają tytuł licencjata oświaty.

Szkoła Językowa „Simin”

Szkołę językową „Simin” założył w 1969 roku Hormoz Ansari. Jest największą i najdłuższą działającą szkołą językową w Teheranie. Poza siedzibą główną w stolicy, Simin ma 17 oddziałów w różnych miastach w Iranie. Obecnie szkoła zatrudnia około 200 lektorów języka angielskiego i niemieckiego. Rocznie uczy się w niej około 10000 osób. Podstawowa struktura szkoły to trzy oddziały, w których uczą się dzieci w wieku od 5 do 12 lat, młodzież w wieku od 12 do 15 i dorośli w wieku od 15 lat wzwyż. Ponieważ w Iranie nie funkcjonują szkoły koedukacyjne, także Simin podzielona jest na część męską i żeńską. Panuje tu generalna zasada, iż chłopców/mężczyzn mogą uczyć wyłącznie nauczyciele mężczyźni, a dziewczynki/kobiety wyłącznie nauczycielki. Ze względu na braki kadrowe zezwala się na pewne odstępstwa, np. w oddziale żeńskim może nauczać żonaty mężczyzna w wieku powyżej 50 lat (rozwodnik takiego pozwolenia już nie uzyska), podczas gdy w oddziale męskim, kobiety nauczycielki mogą uczyć chłopców wyłącznie do

9 roku życia. Pomimo koedukacyjnego kształcenia na poziomie uniwersyteckim, kobiety muszą siedzieć w ostatnich, a mężczyźni w pierwszych rzędach sal wykładowych. W pierwszych latach porewolucyjnych zdarzały się przypadki kiedy obie płci oddzielała zasłona w sali wykładowej. Przez krótki okres kilka kierunków było dla dziewcząt zamkniętych, a chłopcom nie wolno było studiować ginekologii⁹. Według danych ministerialnych z 1985 roku w szkołach gimnazjalnych i średnich przeznaczonych dla mężczyzn nie uczyła żadna kobieta.

W Iranie kobiety obowiązują zakaz wychodzenia z domu z odkrytą głową, natomiast w szkołach obowiązuje swoista etykieta, której muszą przestrzegać głównie nauczyciele płci żeńskiej. Kobiety muszą nosić specjalnie uszyte chusty, które zakrywają włosy i uszy oraz rodzaj mundurka, którego długość, w zależności od klimatu politycznego, jest przed lub za kolano. Zarówno chusta jak i mundurki powinny być w ciemnych kolorach, a nauczycielki zobowiązane są do noszenia takiego stroju latem i zimą. Jeszcze do niedawna na uniwersytetach można było natknąć się na grupy kobiet sprawdzające poprawność ubioru. Niejednokrotnie osoby niespełniające wymogów były zawieszane w prawach studenta.

Jak zostać nauczycielem w „Simin”?

Żeby zostać nauczycielem w „Simin” nie trzeba być absolwentem filologii czy kolegium języka angielskiego. O pracę mogą się ubiegać osoby, które ukończyły 20 lat i wykażą się dobrą znajomością języka angielskiego. Stopień opanowania języka sprawdzany jest podczas egzaminu pisemnego i rozmowy kwalifikacyjnej. Osoby, które pomyślnie zdadzą oba komponenty biorą udział w intensywnym kursie metodycznym obejmującym 12 spotkań. Każda sesja składa się z trzech części: praktyki pedagogicznej, dyskusji z mentorem i praktycznej sesji dotyczącej np. nauczania słownictwa. Przyszli nauczyciele doskonalą swój warsztat metodyczny na trzech grupach studentów. Są to głównie rodzice uczniów, którzy uczęszczają na zajęcia w Simin. Osoby, na których eksperymentują przyszli lektorzy nie płacą za zajęcia i wielokrotnie ich opinie brane są pod uwagę przy zatrudnianiu nauczycieli. Każda osoba uczestnicząca w kursie musi przeprowadzić około 3 zajęć. Podczas pierwszego spotkania nauczyciele uczą przez 45 minut, podczas drugiej i trzeciej sesji przez 90 minut. Zajęcia obserwuje zarówno mentor jak i uczestnicy kursu, którzy w danym momencie nie uczą. Obserwacja zajęć kończy się dyskusją i oceną (A – bardzo dobry, B – dobry, C – dostateczny, D – niedostateczny i F – zawieszony). Nauczycielami mogą zostać jedynie osoby, które otrzymały ze wszystkich obserwowanych zajęć przynajmniej ocenę dostateczną.

⁹ N. Keddie, *Współczesny Iran*, Kraków 2007, s. 281.

Uwagi końcowe

Transformacja, o której wspominam w pierwszej części artykułu, była kilkustopniowa. Podczas pierwszego warsztatu reakcja nauczycieli na moje propozycje przypominała cichą dywersję. Na marginesie dodam, że kulturze irańskiej obca jest otwarta krytyka, a wszelkie uwagi krytyczne wypowiedane są w sposób zawołany. Podczas kolejnych zajęć, szczególnie młodzi nauczyciele, przyjmowali moje metody pracy w pozytywny sposób, ale nie wykazywali zbyt wielkiej chęci wdrażania ich na swoich zajęciach. Wielokrotnie spotkałem się z opinią, że moje warsztaty są interesujące, ale muszą oni realizować program narzucony przez kierownictwo szkoły.

Z moich obserwacji wynika, że grupą najbardziej podatną na zmiany byli młodzi nauczyciele, którzy oprócz uczestnictwa w warsztatach brali wcześniej udział w intensywnym kursie metodycznym. To właśnie tacy nauczyciele najczęściej i najchętniej uczestniczyli w proponowanych przeze mnie zajęciach. Muszę jednak stwierdzić, że po pierwszej fali zachłyśnięcia się nowymi metodami pracy wielokrotnie następował powrót do metod, z którymi, jak się zdaje, uczestnicy warsztatów mieli styczność od samego początku kształcenia. Widoczne zmiany w podejściu do uczenia, u dobrze umotywowanych osób zaobserwowałem dopiero podczas trzeciej wizyty w Iranie.

BIBLIOGRAFIA

Keddie N., *Współczesny Iran*, Kraków 2007.

<http://www.britishcouncil.org/iran-discover-iran-education-report.doc>.

http://www2.unesco.org/wef/countryreports/iran/rapport_1.html.

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Iran>.